

MÁTYÁS PAJZSA PÁRISBAN.

(Két képpel.)

A párisi «Musée d'Artillerie» egyike az egész világ legteljesebb fegyvergyűjteményeinek. A kőkorszak legkezdetlegesebb kovácszeitől a mai hatalmas ágyúk mintájáig majdnem mindenféle támadó és védő fegyvert felmutathat. A XIV. Lajos által alapított «palais des Invalides» óriás épületének jobb szárnyát foglalja el, a hová még I. Napoleon helyeztette.¹⁾

Napoleon igen szívén hordta ennek a Bastille ostroma alkalmával szétdőlt múzeumnak újjáalakítását, melynek tőzsomszéd-

¹⁾ A «Musée d'Artillerie» 1684-ben alapítottott, XIV. Lajos uralkodásának idején d'Humières herceg, marsall, a tüzérség nagymestere által, a ki engedélyt kapott a királytól a Bastille fegyvertárának termeiben elhelyezni az összes akkor használatban volt ágyúk mintáit, hogy a fiatal tüzértisztek azokat ott tanulmányozhassák. A mily serényen fogtak e gyűjtemény felállításához, épúgy elhanyagolták azt d'Humières utódai du Maine herceg és fia Eu gróf hivataloskodása alatt, sőt nemsokára teljesen feledésbe ment, mire Gribeauval, a tüzérség vezérfelügyelője és újjáalkotója, a kinek magas értelmisége belátta az ilyen múzeum nagy fontosságát, az ügyet 1788-ban újra kezébe vette és a tüzérségi múzeum új magalapítójává lön.

A forradalmak idején e múzeum sok viszontagságon ment keresztül. A Bastille ostroma alkalmával (1789 jul. 14) majdnem egészen elpusztult és csak hat évvel később állítottott ismét helyre Petiet hadügyminiszter által, a ki azt az ujonnan alakított «Comité d'Artillerie» felügyelete alá helyezte. A juliusi forradalom napján (1830 jul. 28) is sokat szenvedett a múzeum. A nép felbőszülve a schweizi gárda ellenállásán, betörte a kapukat feldúlta a termeket és elhordta a régi fegyvereket, melyeknek legnagyobb része azonban másnap visszakerült.

ságában, az Invalidusok kápolnájában, aluszsza most örök álmát. Különös módot talált azonban gyarapodásának előmozdítására. Nem elégedett meg azzal, hogy a Franciaországban található régi fegyvereket összegyűjtette, hogy teszem a sedani kastélyból a Bouillon hercegi család múzeumának páratlan kincseit vagy a chantilly-i kastélyból a Condé-féle nagybecsű gyűjteményt elkoboztatta, hanem hadjáratai folyamán valahányszor valamely nagyobb külföldi városba érkezett, az ott létező műkincseket is, ha csak rájuk lehetett fogni, hogy francia eredetűek, mint Franciaországot megillető birtokot, onnan elvitette. Így került 1806-ban, határozottan a békefeltételek ellenére, a bécsi gyűjteményeknek kilencz szép fegyverzete, köztük I. Ferdinánd és II. Miksának egy-egy páncélja a párisi tűzérési múzeumba.¹⁾ A drezdai fegyvermúzeum pedig csak azért maradt Európának legfényesebb gyűjteménye, mert Napoleon mindenkor megkímélte a vele rokonszenvező szász várost.

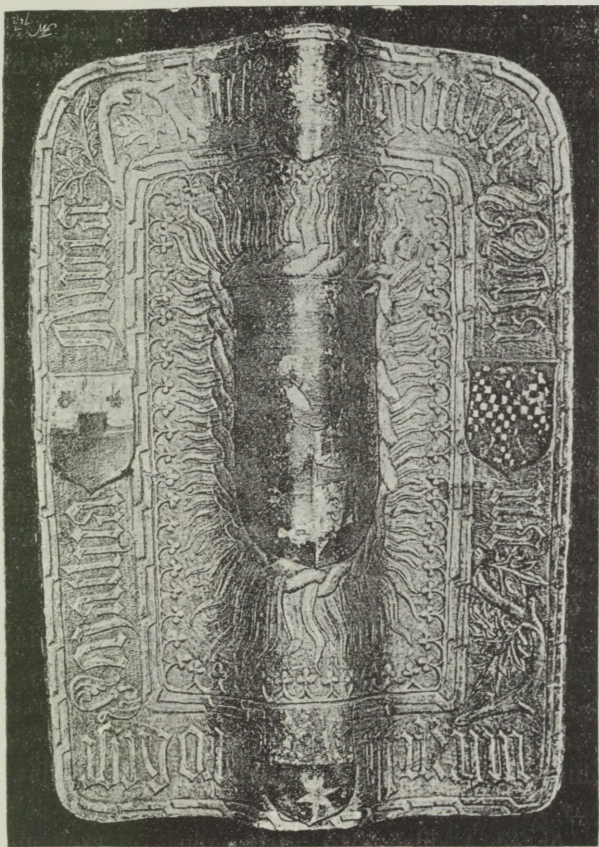
Ezen világhírű párisi múzeumnak gondosan őrzött elsőrendű műkincsei között rejtőzik, távol a magyar földtől, honfitársaktól alig ismerve Hollós Mátyásnak ritka szépségű pajzsa, melynek félremagyarázhatatlan sebhelyei krónikánál ékebben hirdetik «a nagy vezér magzatának» vitéz jellemét.

E pajzs korábbi történetét teljes homály fedi. Csak annyit tudunk róla, hogy vétel útján került mostani helyére az *isztriai* herceg²⁾ fegyvergyűjteményéből, midőn azt elárverezték, meg hogy előzőleg a Durand-féle kollekczióhoz tartozott. A múzeum vezető körei idejében fölismerték műbecsét és a megillető figyelemmel helyezték üvegszekrény alá, Mátyás kortársa, a híres richemondi és későbbi VII. Henrik angol király pajzsának közelébe, a közép- és újkori fegyverzetek egyik nagy termének közepén, úgy hogy a figyelmes látogatónak rögtön a szemébe ötlük.

¹⁾ Érdekes, hogy IX. Károly francia király lófelszerelése, mivel felirata azt hibásan tyroli Ferdinánd főhercegnek, az ambrasi gyűjtemény alapítójának tulajdonította, valamint hasonló okból I. Ferencz francia király lábszárhüvelye is kikerülte a francziák figyelmét. L. szerzőtől: «A bécsi cs. es kir. fegyvergyűjtemény magyar vonatkozású tárgyai». Ludovika Akadémiai Közlöny. XIII. köt. 330. lapon (1888 májusi füzet).

²⁾ Bélière János; Napoleon egyik legjelesebb lovas vezére.

Érdekes egyszersmind, miként emlékezik meg a múzeumi katalógus e szép pajzsnek, «*ce beau bouclier*», «*cette pièce capitale*» egykori tulajdonosáról: ¹⁾

MÁTYÁS KIRÁLY PAJZSA PÁRISBAN.

«*Korvin Mátyás* fia *Hunyadi János*nak (Jean Hunyade), a kit az akkori krónikákban *Oláhország fehér lovagjának* (le Cheva-

¹⁾ Catalogue des Collections composant le Musée d'Artillerie par O. Fenquilly L. Haridon. 1862. 315. l. A pajzs I. 3. szám alatt van fölvéve.

lier Blanc de Valachie) neveznek és a ki tehetséggel kormányozta e királyságot V. László kiskorúságának idején. Hunyadi halálakor az ifjú király, gyanakodással nézvén az ő nevének népszerűségét és a *kincseket*, melyeket maga után hagyott, elfogatta két fiát, kik közül egyik a halálba, a másik a fogságba küldetett. De miután Lászlót szeretője megmérgezte és így Magyarország trónja örökösök nélkül maradt, a királyság zászlós urai (les hauts barons) összegyűltek Budára, hogy országuk törvényei szerint új királyt válaszszanak. Egyszerre megjelent e városban Mátyás anyja hatalmas kísérettel és tekintélyes pénzüsszeggel. A főuraknak egy része elmenekült, másika pedig fiát, az ifjú Mátyást, kiáltotta ki a trónra.»

«Uralkodása szerencsés és fényes volt. Mátyás több nagy csatában megverte a törököket, elfoglalta Oláhországot és Szlavóniát; sikeresen harczolt Frigyes német császár ellen és elfoglalta Bécsset, hol 1392-ben (az alább következő mondatból ítélve, föltételezhető, hogy ezen évszám tollhiba gyanánt csúszott be 1490 helyett) huszonnyolcz éves (?) korában meghalt.»

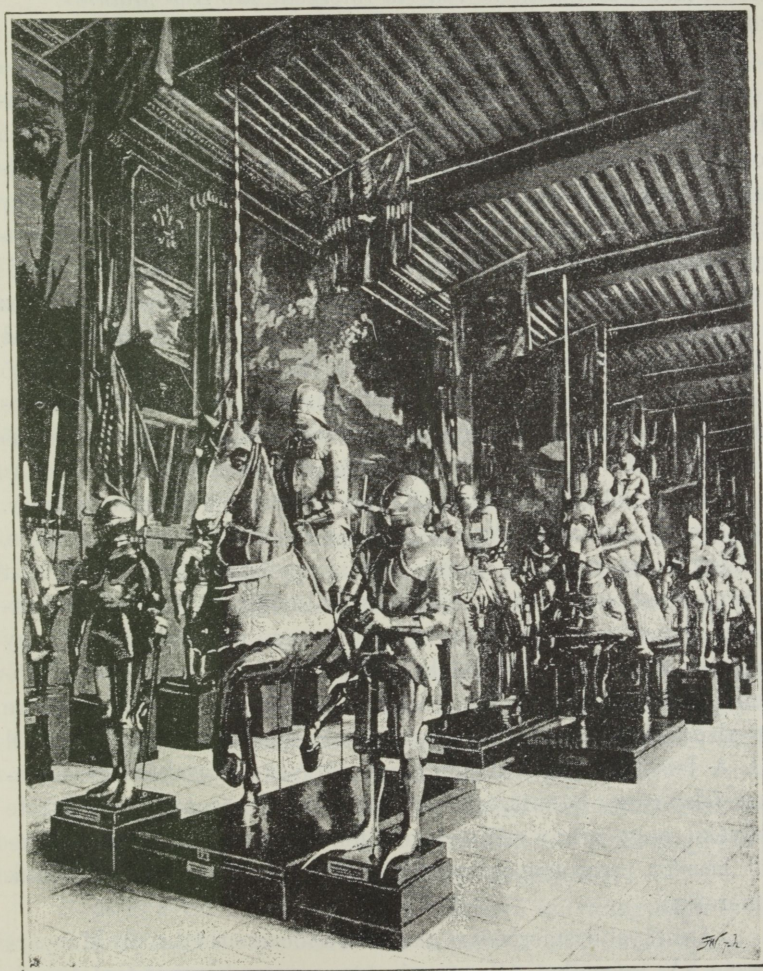
«Mátyás királyban megvolt, a művészetek, a fényűzés és a pompa iránt való érzék. Számos olasz művészt hívott udvarába. Uralkodása tündöklő fényt vet Németország (?) történetére a XV. század végén.»

Műtörténeti szempontból kétszeres érdeket nyújt Mátyásnak e reánk maradt pajzsa, mert nemcsak gyönyörű példánya a XV. század végéből reánk maradt pajzsoknak, de egyúttal a rajta ütött sérülések folytán lehetővé teszi, hogy szerkezetébe bepillantsunk és megítélhessük e fegyvernemnek akkori készítési módját.

Főanyagát könnyű és tömött hársfa képezi, melyet kívül és belül erős bőr fed. A külső bőrre vastag rétegben cément színű, kemény fedőanyag alkalmaztatott és pedig a keveréknek, melyből az készült, gipsz és enyv voltak főalkatrészei. Ezen anyag, mihelyt megszáradt, rendkívül kemény és ellenálló réteget képezett, úgy hogy minden nehézség nélkül lehetett rajta festeni és aranyozni vagy ezüstözni a különféle diszítéseket, melyeket az anyagba annak még puha állapotában könnyűséggel véstek.

A középnapyságú, csak épen a mellet, és főt eltakaró pajzs alakja, mint a középkor végén divatban volt pajzsoké általában,

hosszúkas négyszög, melynek középrésze az egész hosszban eső-alakúlag kidomborodik, miáltal belül az alkar befogadá-

A PÁRISI MUSÉE D'ARTILLERIE-NEK MÁTYÁS PAJZSÁT TARTALMAZÓ TERME.

sára öblös csatorna keletkezik. A karhoz fent és lent egy-egy szíj csatolja.

A kidomborodó középrészen van a főcímer, a pajzs szegélyén

pedig, arany szalagoktól és lombdísztéményektől környezve, XV-ik századbeli göth arany betűkkel írt invokáció:

«*Alma Dei genitrix Ma-ria interpelle pro rege Mathia*»

vagyis

«Mária, isten fenséges anyja, járj közbe Mátyás királyért!»

E jelmondatba, mely a pajzs bal szegélyének közepén kezdődik és a kerületet köröskörül elfoglalja, a felső baloldali és az alsó jobboldali sarokban közbeszúrva egy-egy kifelé görbült és két levéllel bíró faág, a négy oldal mindegyikének közepén pedig egy-egy kisebb címér foglal helyet. Ezek közül a jobboldalon levőnek magyarázata nem jár nehézséggel. Kissé elmosódott, de azért jól ki-vehető ezüst sast ábrázol fekete mezőben, fedve sakktáblához hasonló, piros és ezüst színben váltakozó mezőkkel, mi által benne Morvaország címérére ismerhetünk. Hasonlóképp megállapítható a felső is, melyen azúr mezőben türkizekkel kirakott öt ágú korona van, melynek közepéből egy ma már világosan ki nem vehető alak emelkedik ki. Ebben Bosznia régi címérére találunk.

Igen különös a baloldali, két mezőre elválasztott címér. Túlságosan egyszerű. Az alsó, fekete mezőn semmiféle jel sincs, a felső ezüst mezőben pedig csakis egy-egy feketén árnyékolt kicsiny ezüst csillag látható jobb és baloldalt. A két mezőt elválasztó vonal nem folytonos irányú, hanem megtört egyenes, úgy hogy az alsó fekete mezőnek közepén belenyúlik a felső mezőnek két csillaga közé. Ez a belenyúló rész négyzet alakú. Végre az alsó szegélyben foglalt, negyedik címér szintén két mezőből áll. A felsőben arany alapon egyszerű farkú, ágaskodó oroszlánnak felső része látható, az alsó azúr mező közepén pedig fekete árnyékú, nagy arany csillag tűnik föl. Az oroszlán alakja ezüsből készült, piros árnyékvonalakkal. E két utóbbi címér előttünk ismeretlen.

Annál jobb ismerősökre akadunk a főcímérben, mely Magyarország XV. századbeli állami címere, a pajzs közepét foglalja el, s aranyozott lángsugaraktól körülvéve négy mezőre oszlik. A felső baloldali a négy főfolyót ábrázolja ezüst szalagokban, melyeket fekete rovásokból képezett dülények és ezeknek közepére alkalmazott fekete pettyek élénkítének. A folyók között levő szalagok karminpirosak, amazokéhoz teljesen hasonló elrendezésű, de nem fekete,

hanem aranszínű rovásokkal és pettyekkel. A piros szín erősen lekopott. Alóla aranyozás tűnik elő.

Az alsó jobboldali, tehát az előbbivel átlóban szemközt fekvő mező a három hegyet és az apostoli kettős keresztet mutatja. A kereszt arany alapon ezüstműl készült. Szeleleit fekete vonások árnyékolják. A hegyeknek alja aranyozott, csúcsa pedig sötét. Valaha szép lombdíszítés töltötte ki e mezőt, valamint a fölötte levőt is, csakhogy e dísz ma már nagyon kopott.

A jobboldali felső mezőben Csehország czimere, ezüst mezőben a kettős farkú oroslán, fején arany koronával, foglal helyet. E jelvényt, mely eredetileg a luxemburgi családé volt, tudvalevőleg luxemburgi János tette Csehország czímerévé, midőn cseh királylyá választatott.

Rézsüt szemközt vele, a baloldali alsó mezőre Dalmácia jutott. Koronás három párduczfő aranyból; a sötét azúr alappal élénk ellentétet képez kiöltött kárminpiros nyelvük. A háromágú arany koronák árnyékvonalai feketék.

Ott pedig, a hol a négy mező összeér, a pajzs szívében büszkélkedik a fekete holló, a Hunyadiaknak jól ismert családi czimere. Azur alapból emelkedik ki, melyben még a holló háta fölött, a holdnak aranyozott sarlója is tündöklik.

Ha végre megemlítjük, hogy a pajzs kerülete élénk pirosra van festve, mely azonban már nagyon kopott, úgy elmondottuk mindazt, a mi fogalmat képes nyújtani a művészi munkáról, melyet ez emléktárgyra fordítottak és a mely bizonyosságot tesz arról, mire voltak képesek Mátyás korában a magyar ötvösök.

Figyelmünket azonban a pajzs sérülései nem kisebb mértékben érdeklik meg. Azokból lehet következtetni arra, hogy mily heves küzdelmekben szolgált az védelmül gazdájának.

A pajzs kellő közepén, a holló mellénél szilvanagyságú lyuk tátong, mely alól a repedezett bőr kilátszik. Folytatása gyanánt hosszú sérülés fut le a szomszéd mezőbe, végig karczolván a kettős keresztet. Valószínűleg ugyanaz a dárda, mely a lyukat ütötte, okozta visszaesésében e karczolást is.

Az alsó párduczfő mellett szintén sérülés tűnik fel, de a hátából ítélve, ez már nyíllövéstől származhatott, mely babnagyságú darabon, jó mélyen levitte a sötét azúrlapnak egy részét.

Szemben vele, a hegyek szomszédságában, lándzsadőfés repesztette meg a felső réteget. Jól kivehető a lándzsa hegyének nyoma, melyből sugár irányban ágaznak el a repedések.

Mindnyájánál érdekesebb azonban az a huszas nagyságú lyuk, mely a pajzsnak jobb felső részén a főczímert körülölelő arany sugarak közé esett és a mely, áthaladva az összes rétegeken, talán ép ama nevezetes szúrás helye, melyet Mátyás király a moldvai hadjáratban kapott s mely közel 4 évig kínozta. Ez a sérülés valaha kijavított, de csak a díszes külső részen, mert hátul még eredeti állapotában látszik, elől pedig figyelmes megtekintésnél tisztán felismerhető az egykori lyuk kerülete. A betömés munkája ügyes művészi kézre vall. A múzeumi katalógus, mely még 1862-ből származik, nem tesz róla említést. Nem lehet eldönteni, vajjon még Mátyás végeztette-e a javítást, avagy későbbi beavatkozás műve-e az.

KORDA DEZSŐ.